

گفته‌هایی از همایش "دولت و رسانه‌ها"

حشمت الله رادفر

اقتباس از صبح بخیر افغانستان

"دولت و رسانه‌ها" عنوان همایشی بود که روز دوشنبه از طرف اتحادیه‌ی ملی ژورنالیستان افغانستان و شبکه‌ی جامعه‌ی مدنی و حقوق بشر برگزار شده بود.

برگزارکننده‌گان هدف از برگزاری این همایش را جستجوی راه‌های بهتر همدیگر فهمی میان دولت و رسانه‌ها بیان داشته‌اند.

در این همایش که شمار زیادی از مسوولان و نماینده‌گان رسانه‌های شنیداری، دیداری و چاپی کشور اشتراک داشتند، ابعاد مختلف کار رسانه‌یی و چگونگی ارتباط آن با دولت به بررسی گرفته شد.

بخش نخست

بخش نخست این همایش را چگونگی ارتباط میان دولت و رسانه‌ها در ۵ سال گذشته و بخش دوم را مباحثه‌ی آزاد میساخت که آقایون رهنورد زریاب نویسنده سرشناس افغان، ملک ستیز پژو‌هشگر و نویسنده و فاضل سنگچارکی خبرنگار و تحلیلگر به پرسشهای حاضرین محفل پاسخ ارایه کردند که از گرمی و سلابت ویژه بهره مند بود.

تا آنجا که تفاوت دیدگاه میان مسوولان دولتی در رده‌های مختلف و خبرنگاران و دست‌اندرکاران رسانه‌ها در چندین مورد باعث بروز تنش‌هایی میان دولت و رسانه‌ها شده است.

در این همایش مسایلی مانند ضرورت موجودیت نهاد‌های صنفی خبرنگاری، رعایت اصول و معیارهای خبرنگاری در اطلاع‌رسانی و شناخت کار رسانه‌ها از جانب مسوولان دولتی، بررسی عوامل تنش میان دولت و رسانه‌ها و جستجوی شیوه‌های بهتر همدیگر فهمی میان رسانه‌ها و دولت مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

آقای فاضل سانچارکی رییس اتحادیه‌ی ملی ژورنالیستان هدف از برگزاری این همایش را این‌گونه بیان داشت: "ما در این جا دولت را به مفهوم کلان آن در نظر داشتیم که شامل سه نهاد حاکمیت افغانستان می‌شود. پارلمان، ستره محکمه و قوه اجراییه که رسانه‌ها با هر سه این‌ها مشکل دارند و یک سایه بدبینی و سوء تفاهم و ذهنیت‌های منفی و سوء برداشت‌ها و تصورات نادرست از طرف هر سه نهاد بر سر کار رسانه‌ها سایه افکنده و ما می‌خواستیم در واقع با این سیمینار این حساسیت‌ها را از بین ببریم. و نهاد‌های مختلف دولت افغانستان متوجه اهمیت کار رسانه‌یی و وظایف مسوولیت‌های رسانه‌ها شوند و این که یکی از عمده‌ترین وظایف رسانه‌ها انعکاس بی‌طرفانه‌ی واقعیت‌ها و نشان دادن زشت و زیبایی واقعیت‌هاست و دولت نباید تصور کند باید تمام نکات مثبت کار حکومت و یا مسایل مثبت جامعه انعکاس پیدا کند و مسایل منفی انعکاس پیدا نکند. و باید دولت درک کند و بفهمد که نباید مردم افغانستان از اطلاعات روشن و شفاف و دقیق محروم شوند باید بفهمند که در این وطن چه می‌گذرد به همین خاطر این سیمینار برگزار شد."

روابط میان دولت و رسانه‌ها در افغانستان از زمان ایجاد اولین رسانه‌ی چاپی بنام شمس النهار در عصر امیر شیرعلی خان تا اکنون فراز و فرود‌های زیادی داشته است.

با آنکه مطبوعات اکثرًا زیر نظر مستقیم دولت‌ها اداره می‌شده اما در بیشتر موارد آنچه در رسانه‌ها بازتاب می‌یافته از مشکلات و ناهنجاری‌های جامعه پرده برداری می‌کرده است. و از همین رو ذهنیت ستیز دولت مردان کشور در بسیاری از مراحل تاریخ روزنامه

نگاری در افغانستان در برابر رسانه ها وجود داشته است و دست کم آنان علاقه بی به رشد فرهنگ رسانه بی و تاثیر گذاری بیان واقعیت های موجود در جامعه بر فرهنگ عامه ی مردم نداشته اند.

آقای حبیب الله رفیع نویسنده و پژوهشگر از نحوه ی روی کرد کار رسانه بی در نخستین سالهای به وجود آمدن مطبوعات چاپی در کشور می گوید: "علامه محمود طرزی در سراج الاخبار هر چند روزنامه □ دولتی بود و لیکن با مهارت اهداف ملی و مردمی و خواست های مردم را می گنجانید. مثلا او زمانی که در بار □ منهدم شدن سیاه چاه ها مطالبی نوشت اول طوری ستایش پادشاه را کرد بود که وی چنان پادشاهی بود که از جمله ی سیاه چاه های بالا حصار سه سیاه چاه را از بین برد. بعدا ذکر نموده بود که سیاه چاه یعنی چه؟ بعدا نوشته بود که سیاه چاه جایی مانند چاه عمیق است که صرف یک روزنه ی کوچک دارد چون در آنجا روشنی و نور افتاب نیست اگر کسی بعد از چندین ماه یا سال از سیاه چاه بیرون شود چشمانش با دیدن روشنی کور می گردد و دیگر زنده نمی ماند. او در سراج الاخبار رسالت خود را از طریق نشر و بیان واقعیت ها انجام می داد. خلاصه سراج الاخبار در آزادی افغانستان نقش عمده و بزرگی داشت."

دسترسی مردم به اطلاعات و معلومات در قانون اساسی به عنوان یکی از حقوق اساسی مردم افغانستان به رسمیت شناخته شده است.

اما به باور بسیاری از آگاهان مسایل رسانه بی در مورد اعمال این حق و دسترسی مردم به اطلاعات و معلومات در حدودی که قانون اساسی افغانستان تعیین کرده است در بین مقام های دولتی و دست اندرکاران رسانه ها اتفاق نظر وجود ندارد.

همانگونه که در بسیاری موارد تعریف ناپذیری حدود و ثغور آنچه که منافع و مصالح ملی خوانده می شود.

تفاوت هایی را در نحوه ی برخورد دولت و رسانه ها با این مقوله ها نیز برمی تابد.

آقای دین محمد مبارز راشدی معین نشراتی وزارت فرهنگ و جوانان ارتباط میان رسانه ها و دولت را به ارتباط میان زبان با دیگر اعضای بدن انسان تشبیه می کند و از آسیب هایی که به باور وی سلامت کار اطلاع رسانی را به مخاطره می اندازد می گوید: "من معتقدم که همان گونه که آفت برای دولت ها استبداد است. زورگویی و تجاوز است؛ رسانه ها هم می توانند دچار آفت شوند در بازی دموکراتیک حرف از کشتن زدن و تفنگ کشیدن نیست. حرف از ذبح شخصیت هاست کوردینه کردن های رسانه بی، بایکوت کردن های رسانه بی، دست به دست دادن ها و تضعیف هایی که در ماهیتش و سنخیتش همان تفنگ کشی است و جنگ است و ویرانی است. رسانه انتقاد می کند نه برای تضعیف، رسانه می گوید نه برای تخریب، می نویسد نه برای تضعیف، بلکه می گوید و می نویسد و فریاد می زند که چرا کمبود ها وجود دارد؟ اگر کمبود ها رفع شد فهوالمطلوب، اگر رفع نشد باید کسانی که جریان های کمبود را بوجود آوردند توضیح دهند و عذر بخواهند و همه بپذیرند. همه چیز در اغواگری ها و پنهان کاری ها و اربده کشی ها مضمحل و نابود خواهد شد."

یکی از مواردی که چندین بار در سالهای گذشته واکنش های تند شماری از مسوولان دولتی نسبت به رسانه ها را بر انگیزته و درموردی هم به بازداشت و بازجویی از خبرنگاران از جانب نیروهای امنیتی انجامیده بازتاب نظریات مخالفان مسلح دولت در مورد جنگ ها و برخورد های نظامی در گزارش های شماری از رسانه های غیر دولتی بوده است.

همچنان بیان حقایق و مستند سازی آن از جانب خبرنگاران به عنوان بخشی از اصول کار اطلاع رسانی همواره نارضایتی هایی را در ذهن شماری از مسوولان دولتی و کسانی که منافع شان را از این رهگذر در خطر می بینند به وجود می آورد.

آقای فهیم دشتی مدیر مسوول هفته نامه ی کابل بر ضرورت آگاهی و شناخت مسوولان دولتی از اصول و معیارهای کار ژورنالیستی، برای رفع سوء تفاهم ها و جلوگیری از بد رفتاری های مسوولان دولتی با خبرنگاران تاکید می کند و می گوید: "وقتی یک رسانه یک گزارش تهیه میکند. و یا یک خبرنگار موظف میشود که گزارش تهیه کند لازم است که با اطراف مختلفی که با قضیه درگیر هستند صحبت کند و نظریات شان را بگیرد در قالب یک گزارش ارایه کند و اگر گزارش مستقیما به زندگی روزمره مردم عادی ارتباط می گیرد نظریات مردم عادی راهم در آن بگنجاند شک نیست که با توجه به مشکلاتی که ما داریم وقتی همچون چیزی را ما در قالب یک گزارش می گنجانیم انتقاداتی را متوجه یک طرف می سازد عمدتا دولت و به گونه ی ویژه حکومت است بدبختانه برداشتی که از ارایه یک گزارش که در آن یک انتقاد وجود دارد این است که یک رسانه با آنها خصمانه عمل کرد. یا خواسته آنان را ترور شخصیت کند یا موقف و مقام آنها را مورد هدف قرار دهد و متزلزل بسازد یا مثلا اخباری نشر می شود که در آن نظریاتی از طرف طالبان نشر می شود و نقطه نظرات یا واکنش های آنان گرفته می شود دولت فکر می کند که رسانه می خواهند تنش های موجود را کلان تر بسازند یا وضعیت امنیتی را بدتر بسازند در حالی که ما بر اساس اصول و معیارها ی موجود مجبور هستیم که این تعادل را در نظر بگیریم اگر چنین نباشد اخبار ما اخبار یک طرفه و به شیوه پر و پاگند خواهد بود."

رسانه ها در جوامع دموکراتیک به عنوان پل ارتباط میان دولت و مردم مورد توجه قرار می گیرند.

یکی از بزرگ ترین عواملی که راه و روش نظام های مردم سالار را از خود کامه گی و استبداد جدا می سازد، نحوه ی برخورد نظام های سیاسی با آزادی بیان و تمثیل حضور مردم در فرایند های اجتماعی و سیاسی از طریق بیان آزاد افکار و اندیشه های شان دانسته می شود.

فرایندی که گفته می شود در افغانستان با امضای توافقات بن آغاز شده و تا اکنون ادامه دارد. اما برخورد های اخیر شماری از مسوولان دولتی با رسانه ها نگرانی هایی را نسبت به عدم پایداری دولت به اصل آزادی بیان به گونه بی که در قانون اساسی افغانستان تسجیل شده به وجود آورده است.

آقای باری سلام مدیر مسول صبح بخیر افغانستان که در این همایش به نمایندگی از شبکه ی جامعه ی مدنی و حقوق بشر صحبت می کرد. در این مورد می گوید: "پرورش فرهنگ رسانه ی امروزین ما حاصل انگیزه ها و تلاش های پیگیر دست اندر کاران رسانه یی ماست و می توانیم ادعا کنیم که رسانه ها در صورت ادامه کارشان به همین منوال و برطرفی پاره یی از لغزش ها و کمبود های حرفه یی و بهبود در نشرات شان خواهند توانست پل مستحکم تری میان ملت و دولت باشند و دیده بانی همه امور مملکتی را بدست بگیرند. باید پذیرفت که این دستاوردها تنها حاصل تلاش دست اندرکاران امور رسانه یی نبود. بلکه فضای باز سیاسی و حمایت های جهانی، تدوین های قانونی و حمایت های مناسب دولت در موفقیت کار رسانه ها سهم مستقیم داشته اما از چندی بدینسو چنین می نماید که دولت بر نقش بنیادین رسانه های آزاد و جریان آزاد اطلاعات بی باور شده است. و در تلاش است تا محدودیت هایی را در زمینه اعمال کند جلوه های این ناگواری را می توان در برخورد های یک سال گذشته حکومت و همچنان در طرح پیشنهادی قانون رسانه های همگانی از سوی حکومت به شورای ملی بخوبی و به وضوح مشاهده کرد."

تتش در روابط رسانه ها و دولت ها به شرایط اجتماعی و سیاسی کشورها بستگی دارد.

و احترام گذاشتن به حاکمیت قانون در چوکات ارزشهای دموکراسی از مولفه های تامین و تداوم روابط میان دولت و رسانه ها شمرده می شود.

خانم نجیبه ایوبی رییس گروه نشراتی کلید: "در کشوری که دولت معیاری و قانونی عمل می کند مطبوعات آن هم نمی توانند غیر معیاری و تتش را عمل کنند. دولت های که ناهنجاری های فراوانی را بدوش خود یدک می کشند و از درون با صدها نوع فساد با لوٹ فساد های گوناگون متاسفانه آلوده اند. در برخورد با مطبوعات دو نوع عمل می کنند یکی این که کوشش می کنند همیشه جواب اعتراضات و انتقادات مطبوعات را با جبر و استبداد و گلوله بدهند و یا این که قانون های می سازند که توسط آن بتوانند آزادی ها و به خصوص آزادی بیان را در کشور مهار و محدود کنند در کشور ما متاسفانه قسمی که همه ما می بینیم نسبت ضعف ارگان قدرت هر دو نوع آن نسبت به مطبوعات وجود دارد."

بخش دوم

در قسمت دوم این همایش آقای رهنورد زریاب با مقدمهء برپیشینهء دولت پرداخت و بر سو تفاهمات دولت، حکومت پرداخت و آنرا به معرفی گرفت. استاد زریاب سپس بر نقش رسانه ها و روشنفکران پرداخت. او در جایی از نقش روشنفکر یاد کرد و روشنفکر را اندیشه پروری دعوت کرد.

سخنگوی بعدی ملک ستیز بود که پس منظر دولت را از دید حقوق بین المللی و دیدگاهها و بافتهای اجتماعی آن در مراحل مختلف تاریخ به مطالعه گرفت. آقای ستیز بر نقش شهروند-دولت پرداخت و شهروند را به عنوان مهمترین عنصر در ساختار دولت خواند. به باور آقای ستیز دولتها، نهاد های جهانی و شهروند-سه عنصر ارزشمند حقوق بین المللی هستند.

سپس فاضل سنگچارکی رییس اتحادیهء ملی ژورنالیستان بر فعالیتهای پیشروی اتحادیه پرداخت و از همه دعوت نمود تا با همکاریهای متداوم خویش، اتحادیه را همکاری نمایند.

به هر حال به باور کارشناسان، افغانستان به دلیل شرایط خاص اجتماعی و سیاسی که دارد برای رفتن در مسیر مردم سالاری ساختارمند و پایا راه دراز و پر مخاطره یی را در پیش دارد.

آزادی بیان به عنوان یکی از ارزش هایی که پایایی و دوام دموکراسی به پویایی و قوام آن در کشور بستگی دارد. از آسیب پذیرترین پایه های دموکراسی نوپای افغانستان به حساب می آید.

تعریف رابطه میان دولت و رسانه ها و ترویج فرهنگ احترام گذاشتن به حق دسترسی مردم به اطلاعات درست دقیق و موثق تا حدود زیادی می تواند فاصله ی بوجود آمده میان دیدگاه های دولت و رسانه ها در برخورد با اصل آزادی بیان را کاهش دهد.

لازم است تا همه دست اندرکاران رسانه ها و هم مسوولان رسمی دولت در امور فرهنگی در زمینه ی ایجاد و پرورش ظرفیت ها برای نهادینه شدن فرهنگ احترام گذاشتن به بیان آزاد افکار و اندیشه های شهروندان افغانستان با استفاده از تمامی ابزار های موجود تلاش نمایند.

چه در غیر آن محدود شدن آزادی بیان نه تنها به نفع هیچکس نیست بلکه دستاورد های دولت و مردم افغانستان در این زمینه در سال گذشته را نیز به مخاطرات جدی تری مواجه خواهد کرد.

رازق مامون

ژورنالیستان فاضل سانچارکی رییس اتحادیه ملی

فاضل سنگچارکی، ملک سنیز، رهنورد زریاب، حامد نوری
حین پاسخ گویی به پرسشهای حاضرین همایش دولت و رسانه ها

باری سلام مدیر مسؤل صبح بخیر افغانستان